

CSÁSZÁRNÉ HORVÁTH JANKA
szaktanár

MAGYAR NYELVI ELLENŐRZŐ DOLGOZATOK

– AZ ÁLTALÁNOS ISKOLA **5.** OSZTÁLYA SZÁMÁRA –

a tanuló neve

Dinasztia
TANKÖNYVKIADÓ

Lektorálta:
Dr. Goda Imre
főiskolai docens
Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola
Szombathely

Raktári szám: PK-00215

Dinasztia
TANKÖNYVKIADÓ

Felelős vezető:
Ballér Judit ügyvezető igazgató
1155 Budapest, Tóth István utca 97.
Telefon: 414-0363, Fax: 414-0246

ELLENŐRZŐ DOLGOZAT

I.

Mondatok, mondatrészek, szófajok

Tollbamondás

1. A mondatok tartalma és szerkezete

a) Milyenek lehetnek a mondatok tartalmuk szerint?

Írd a vonalra a mondatfajta nevét és a mondat végének írásjelét!

a mondatfajta neve	mondatvégi írásjele
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	

5

b) Írd le, milyenek lehetnek a mondatok szerkezetük szerint!

(Az alábbi ábra segít!)

1. <hr/> a) <hr/> b) <hr/>	2. <hr/>
----------------------------------	-------------

4

2. Tedd ki az írásjeleket!

Olvasd el figyelmesen az alábbi közmondásokat, szólásokat, találós kérdéseket! Az összetett mondatok tagmondatai közé tedd ki a vesszőt, a mondatok végére pedig a megfelelő írásjelet!

- *Ki a kicsit nem becsüli a nagyot nem érdemli*
- *Addig nyújtózkodj ameddig a takaród ér*
- *Másét ne bánts, magadét ne engedd*
- *Ne üsd oda az orrod, ahol nem fő a fazekad*
- *A hazug embert előbb utoléri, mint a sánta kutyát*
- *Hányat lép a veréb egy esztendő alatt*

11	
----	--

3. A szófajok.

Zelk Zoltán kis csikóról szóló verses meséjéből válogattunk szavakat, amelyeknek a szófaját kell meghatározni. Állapítsd meg a szavak szófaját, és tegyél egy + jelet a táblázat megfelelő rovatába!

	Főnév	Melléknév	Számnév	Névmás	Névelő	Névutó	Ige	Igekötő	Főnévi igenév
meg-									
simogatja									
a									
csikó									
foltos									
homlokát									
te									
hallgass									

	Főnév	Melléknév	Számnév	Névmás	Névelő	Névutó	Ige	Igekötő	Főnévi igenév
jó									
szóra									
Semmilyen- falva									
fog									
legelni									
első									
sötét									

15	
----	--

4. A mondat részei

a) Aláhúzással elemezd a mondatot mondatrészek szerint!

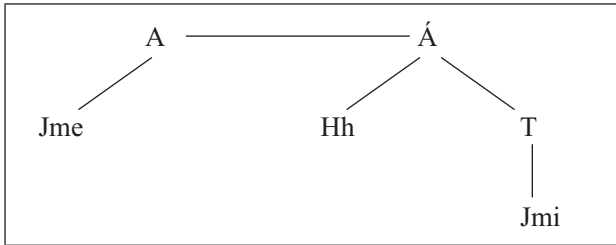
Ábrázold is a mondatrészek összefüggését!

„Árgyelus meglátta a Vénboszorkány nyakán a sípót.”

Az ábra helye

10	
----	--

b) Alkoss mondatot a megadott ábrához!

6	
---	--

5. A határozó fajtái

Kérdezz a kiemelt határozóra, és állapítsd meg a fajtáját!

	<i>Kérdés</i>	<i>Határozó fajtája</i>
Dél előtt elutaztam	_____	_____
Sárváron vásároltam	_____	_____
Vonattal jöttem haza	_____	_____
Mamám nak ajándékot vettem	_____	_____
Ő nagyon örült a meglepetésnek	_____	_____

10	
----	--

6. A jelzők fajtái.

Kérdezz a kiemelt jelzőre, majd állapítsd meg a fajtáját!

	<i>Kérdés</i>	<i>Jelző fajtája</i>
<i>Érdekes</i> könyvet vásároltam.	_____	_____
<i>Két</i> barátnőmnek kölcsönadtam.	_____	_____
A <i>barátnóm</i> könyve nekem is tetszett.	_____	_____

6	
---	--

7. Javítsd a hibát!

A mondatok mondatvégi írásjelei összekeveredtek.

Húzd alá a hibás írásjeleket, és írd le helyesen a mondatokat!

- *Ki volt kirándulni szombaton.*
- *Bárcsak lenne egy új korcsolyám?*
- *Érdekes előadást láttam a színházban!*
- *Miért keresett a barátod!*
- *Izgalmas regényt olvastam?*

5	
---	--

72	
----	--

ELLENŐRZŐ DOLGOZAT

I.

Mondatok, mondatrészek, szófajok

Tollbamondás

1. A mondatok tartalma és szerkezete

a) Milyenek lehetnek a mondatok tartalmuk szerint?

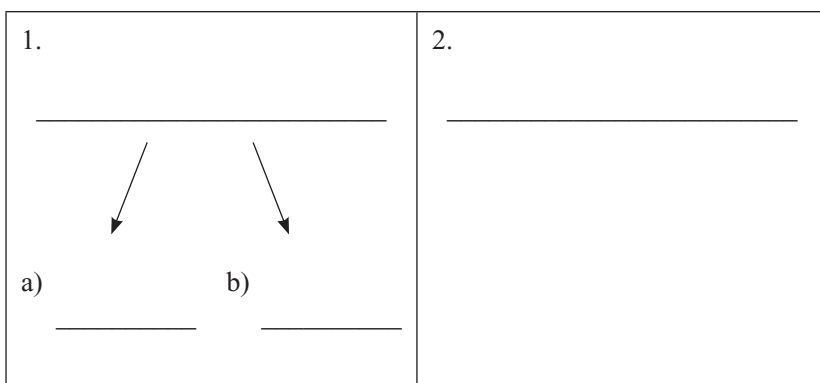
Írd a vonalra a mondatfajta nevét és a mondat végének írásjelét!

a mondatfajta neve	mondatvégi írásjele
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	

5

b) Írd le, milyenek lehetnek a mondatok szerkezetük szerint!

(Az alábbi ábra segít!)

4

2. Tedd ki az írásjeleket!

Olvasd el figyelmesen az alábbi közmondásokat, szólásokat, találós kérdéseket! Az összetett mondatok tagmondatai közé tedd ki a vesszőt, a mondatok végére pedig a megfelelő írásjelet!

- *Ki mint veti ágját úgy alussza álmát*
- *Meddig szalad be a nyúl az erdőbe*
- *Amit ma megtehetsz ne halaszd holnapra*
- *Addig jár a korsó a kútra míg el nem törik*
- *Nem minden fából lesz gerenda*
- *Aki kutyával játszik bot legyen a kezében*

10	
----	--

3. A szófajok. Zelk Zoltán kis csikóról szóló verses meséjéből válogattunk szavakat, amelyeknek a szófaját kell meghatároznod. Állapítsd meg a szavak szófaját, és tegyél egy + jelet a táblázat megfelelő rovatába!

	Főnév	Melléknév	Számnév	Névmás	Névelő	Névutó	Ige	Igekövető	Főnévi igenév
a									
kis									
csikó									
el-									
indult									
mi									
lepkék									
fölött									
két									

	Főnév	Melléknév	Számnév	Névmás	Névelő	Névutó	Ige	Igekötő	Főnévi igenév
víg									
fecske									
lubickol									
fényben									
menni									
Semmilyen-falva									

15	
----	--

4. A mondat részei

a) Aláhúzással elemezd a mondatot mondatrészek szerint!

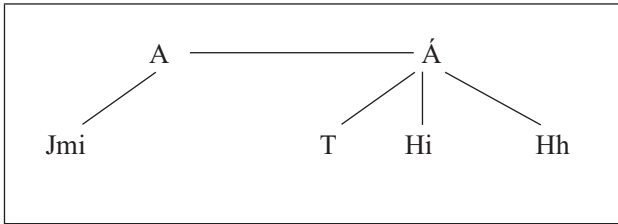
Ábrázold is a mondatrészek összefüggését!

„Reggel a Vénbanya megmutatta az aranyfürtöt a királynak.”

Az ábra helye

10	
----	--

b) Alkoss mondatot a megadott ábrához!

6	
---	--

5. A határozó fajtái

Kérdezz a kiemelt határozóra, és állapítsd meg a fajtáját!

	<i>Kérdés</i>	<i>Határozó fajtája</i>
<i>Réka korán ébredt.</i>	_____	_____
<i>Sietett az iskolába.</i>	_____	_____
<i>A táblára krétával írt.</i>	_____	_____
<i>Nyelvtan órán jól felelt.</i>	_____	_____
<i>Délután örömmel mesélt édesanyjának.</i>	_____	_____

10	
----	--

6. A jelzők fajtái

Kérdezz a kiemelt jelzőre, majd állapítsd meg a fajtáját!

	<i>Kérdés</i>	<i>Jelző fajtája</i>
Három ceruzát kaptam.	_____	_____
Az új tolltartóba tettem.	_____	_____
Feri tolltartója is új.	_____	_____

6	
---	--

7. Javítsd a hibát!

A mondatok mondatvégi írásjelei összekeveredtek.

Húzd alá a hibás írásjeleket, és írd le helyesen a mondatokat!

- *Mit csináltál délután.*
- *Verset tanultam?*
- *Ki kér gyümölcsöt!*
- *De jó lenne egy új foci.*
- *Jó filmet láttam a moziban!*

5	
---	--

71	
----	--

II.

A szavak jelentése és szerkezete

Tollbamondás

1. Miből áll a szó? Értelmezd a következő ábrát!

$$\text{SZÓ} = \text{H} + \text{J}$$

3	
---	--

2. A szavak jelentése. Csoportosítsd a szavakat jelentésük szerint! A megadott példák alapján rajzold le a szócsoport ábráját, majd írd az ábrák mellé a szócsoport nevét! Írj te is minden szócsoporthoz egy példát!

Ábra	A szócsoport neve	Példa
		<i>szekrény, ceruza</i> _____
		<i>kukorica-tengeri spenót-paraj</i> _____
		<i>szem, levél</i> _____
		<i>zizzen, battyog</i> _____
		<i>ég, fog</i> _____
		<i>fut-rohan esik-zuhog</i> _____

18	
----	--

3. Fogalmazz színesen!

a) Egészítsd ki az alábbi fogalmazásrészletet találó hangutánzó és hangfestő szavakkal!

A gyárudvaron _____ targonca mellett haladtunk el.

A hatalmas műhelyben _____ a gépek. Mellettük

_____ munkások dolgoztak. Távolabb az automata

gépek helyes működését _____ műszerfal jelezte.

A magasba _____ daru emelt fel egy nagy acéltömböt.

5	
---	--

b) Címet is adj a fogalmazásnak!

A cím: _____

2	
---	--

c) Petőfi Sándor János vitéz című művéből idézzük a következő sorokat. Helyettesítsd a költő mondatának szavait rokon értelmű szavakkal! Írd alá a saját mondatodat!

„A láng piros nyelve az ég felé szaladt,“

„Rémséges zúgással kezdődik a csata,”

4	
---	--

4. A szavak szerkezete

Egészítsd ki a következő mondatokat a szavak szerkezetéről tanultak alapján!

Szerkezetük szerint a szavak _____-ek és

_____ -ek lehetnek. Az _____

szavak két csoportja: a _____ -szók és a

_____ szavak. Az _____

szavak alkotórészei az _____ tag + _____ tag.

8	
---	--

5. Az összetett és a toldalékos szavak. Olvasd el figyelmesen a János vitéz idézett versszakát, majd oldd meg a feladatokat!

„A török csapatnak nagyhasú vezére
Rendbe szedte népét a harcnak jelére,
A rendbeszedett nép ugyancsak megállott,
Amint megrohanták a magyar huszárok.”

a) Írj ki az idézetből három összetett szót!

3	
---	--

b) Írj ki az idézetből három toldalékos szót, és nevezd meg a toldalékos szó alkotóelemeit!

Toldalékos szó = _____ + _____

5	
---	--

c) Emlékezz vissza a János vitéz eseményeire!
Gyűjts összetett szavakat a műből! Írj le közülük ötöt!

5	
---	--

6. Javítsd a hibát!

A tanulók fogalmazásaikban gyakran ismételtetik a csinál igét. Javítsd ki a szóismétlést, írd a csinál ige helyett különböző rokon értelmű szavakat!

Dél előtt édesanyám ebédet csinál. A palacsinta a kedvencem, ezért azt gyakran csinál. Ebéd után a szobámban csinálom a leckét. Ha megcsináltam, mehetek játszani.

4	
---	--

57	
----	--

II.

A szavak jelentése és szerkezete

Tollbamondás

1. Miből áll a szó? Értelmezd a következő ábrát!

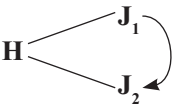
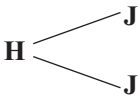
$$\text{SZÓ} = \text{H} + \text{J}$$

3	
---	--

2. A szavak jelentése. Csoportosítsd a szavakat jelentésük szerint!

- a) Írd az ábrák alá a szócsoport nevét!
 b) Vizsgáld meg az alább felsorolt szavak jelentését és írd a megfelelő ábra oszlopába!

nyelv, ajtó, rikkant, fűz, fej, mandula, zebra, settenkedik, nyúl, kertész, eb-kutya, mosolyog-nevet, zebra, fut-rohan, szék, kerékpár-bicikli, csörren, krumpli-burgonya, sír-zokog

$\text{H} \text{ ——— } \text{J}$		

24	
----	--

3. Fogalmazz színesen!

a) Egészítsd ki az alábbi fogalmazásrészletet találó hangutánzó és hangfestő szavakkal!

Hajnalban a kakas _____ ébreszti a baromfiudvar lakóit

Először a libák _____, és _____ vár-

ják, hogy gazdájuk enni adjon nekik. A kacsák is _____

óljukból. A kotlós _____ vezeti csibéit, amik engedelme-

sen _____ követik. Utolsónak ébrednek a pulykák. Nagy

_____ rohannak az etetőhöz.

7	
---	--

b) Címet is adj a fogalmazásnak!

A cím: _____

2	
---	--

c) Petőfi Sándor János vitéz című művéből idézzük a következő sorokat. Helyettesítsd a költő mondatának szavait rokon értelmű szavakkal! Írd alá a saját mondatodat!

„Szörnyen zengett az ég, hullt az istennyila,”

„Furcsa dolgok jártak Jancsi elméjében,”

4	
---	--

4. A szavak szerkezete

Egészítsd ki a következő mondatokat a szavak szerkezetéről tanultak alapján!

*Szerkezetük szerint a szavak _____-ek és
_____ -ek lehetnek. Az _____*

szavak két csoportja: a _____-szók és a
_____ szavak. Az _____ szavak
alkotórészei az _____ tag + _____ tag.

8	
---	--

5. Az összetett és a toldalékos szavak

Olvasd el figyelmesen a János vitéz idézett versszakát, majd oldd meg a feladatokat!

*„Kukorica Jancsi meg a királyleány
Csatahelyre értek a nap alkonyatán.
A leáldozó nap utolsó sugára
Vörös szemmel nézett a siralmas tájra.”*

a) Írj ki az idézetből három összetett szót!

3	
---	--

b) Írj ki az idézetből három toldalékos szót, és nevezd meg a toldalékos szó alkotóelemeit!

Toldalékos szó = _____ + _____

5	
---	--

- c) Emlékezz vissza a János vitéz eseményeire!
Gyűjts összetett szavakat a műből! Írj le közülük ötöt!

5	
---	--

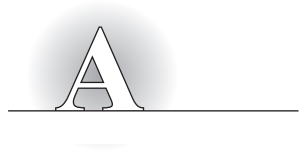
6. Javítsd a hibát!

A tanulók fogalmazásaikban gyakran ismételvezik a van igét. Javítsd ki a szóismétlést, írd a van ige helyett különböző rokon értelmű szavakat! Írd le a kijavított mondatokat!

Az osztálytermünkben új tanári asztal van. Az asztallal szemben három pad-sor van. Körben a falakon érdekes táblázatok, képek vannak. A tízpercekben csak a hetesek vannak a teremben.

4	
---	--

65	
----	--

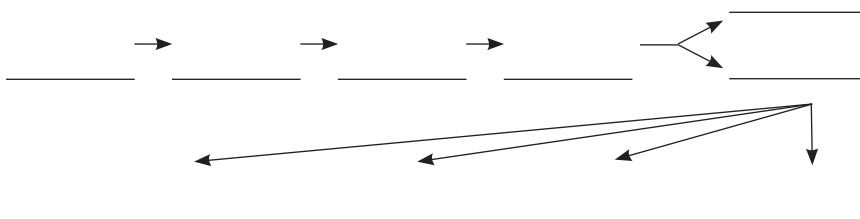

III. *A hangok és a betűk*

Tollbamondás

1. Beszélőszerveink.

Sorold fel a legfontosabb beszélőszerveinket!

11

2. A magánhangzók és a mássalhangzók

Az alábbi megállapítások közül válaszd ki, melyek vonatkoznak a magánhangzókra, melyek a mássalhangzókra! Döntésedet + jellel jelöld a megfelelő oszlopban!

Megállapítások	Magánhangzók	Mássalhangzók
<i>Amikor ezeket a hangokat képezzük, a levegő a szájüregben akadályba ütközik.</i>		
<i>Önmagukban is alkothatnak szótagot.</i>		
<i>Messzebbre hangzanak.</i>		
<i>Lehetnek rövidek és hosszúak is.</i>		
<i>Ezek a hangok lehetnek magasak és mélyek.</i>		

6

3. A hangrend

Néhány irodalmi hős nevét írtuk le. Csoportosítsd ezeket a neveket hangrendjük szerint!

Füllentő, Barabás, Áts, Iluska, Jancsi, Pétör

Magas hangrendű	Mély hangrendű	Vegyes hangrendű

6

4. Magánhangzók és mássalhangzók a szavakban

a) Változtasd meg az alábbi szavakban a magánhangzók időtartamát!

kor – _____, *szel* – _____, *török* – _____

A következő szavak hosszú mássalhangzós szópárját írd le!

tol – _____, *fejel* – _____, *megy* – _____

6

b) Válassz ki a fenti szópárok betűi közül:

- *egy rövid, egyjegyű mássalhangzót:* _____
- *egy hosszú, kétjegyű mássalhangzót:* _____
- *egy rövid, magas magánhangzót:* _____
- *egy hosszú, mély magánhangzót:* _____

4

5. A helyesírási alapelvek

Írd be a megfelelő példákat a helyesírási alapelvek megnevezése mellé!

tábla, színpad, könnyel, Mikszáth, meggyel, folyosó, kép, egészség

Kiejtés alapelve: _____

Szóelemzés alapelve: _____

Hagyomány alapelve: _____

Egyszerűsítés alapelve: _____

8	
---	--

6. Válaszolj a kérdésekre a megadott szavakkal!

Mivel?

barack _____

könyv _____

meggy _____

méh _____

9 _____

cm _____

vaj _____

fagylalt _____

Mivé?

víz _____

sárkány _____

óriás _____

kincs _____

Mihez?

az _____

ugyanez _____

Nevezd meg, milyen helyesírási szabály érvényesült a leírt válaszaidban!

15	
----	--

7. Szótagolás

Írd le szótagolva A Pál utcai fiúk című regény egyik mondatának kiemelt szavait!

„A fiúk most már mind tátott szájjal, kerekre nyílt szemmel ülték körül a nagyszerű haditérképet.”

4	
---	--

8. Betűrend

Készíts szótárt! Írd betűrendbe a következő szavakat!

búza, cipő, báb, baba, cipő, cukor, csillag, alma, beszéd, cserép, csépel, alap, ács, bimbó, cica

15	
----	--

9. Javítsd a hibát!

Gárdonyi Géza Bűntárgyalás című elbeszélését olyan írógépen írták, amelyen nincs hosszú magánhangzó. Egészítsd ki a részletet a megfelelő ékezetekkel!

„Mikor bemegyek a szobamba, s pipara gyujtok, akkor jut eszembe, hogy ket rabom is van. Nezek az iskolaba, hat ott ül a ket bünös a padlasig kavargo porban, tart ablak, tart ajto között, hajadonfövel. Mind a kettö a helyen.”

17	
----	--

92	
----	--

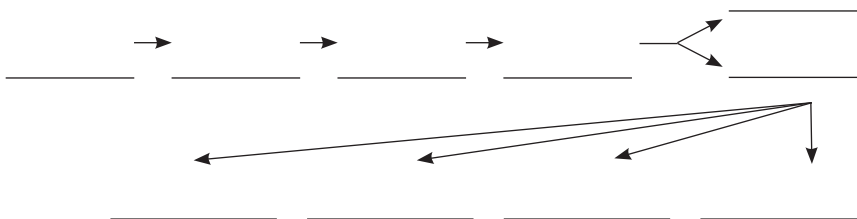
III.

A hangok és a betűk

Tollbamondás

1. Beszélőszerveink.

Sorold fel a legfontosabb beszélőszerveinket!

11

2. A magánhangzók és a mássalhangzók

Az alábbi megállapítások közül válaszd ki, melyek vonatkoznak a magánhangzókra, melyek a mássalhangzókra! Döntésedet + jellel jelöld a megfelelő oszlopban!

Megállapítások	Magánhangzók	Mássalhangzók
<i>Amikor ezeket a hangokat képezzük, a hangszalagok mindig rezegnek.</i>		
<i>Kevésbé messze hangzanak.</i>		
<i>Magukban is hangzanak.</i>		
<i>Ezek a hangok lehetnek magasak és mélyek.</i>		
<i>Lehetnek rövidek és hosszúak is.</i>		

6

3. A hangrend

Néhány irodalmi hős nevét írtuk le. Csoportosítsd ezeket a neveket hangrendjük szerint!

Nemecsek, Árgyélus, Geréb, Csónakos, Iluska, Boka.

Magas hangrendű	Mély hangrendű	Vegyes hangrendű

6

4. Magánhangzók és mássalhangzók a szavakban

a) Változtasd meg az alábbi szavakban a magánhangzók időtartamát!

rag – _____, *tör* – _____, *szurok* – _____

A következő szavak hosszú mássalhangzós szópárját írd le!

szál – _____, *hal* – _____, *vasal* – _____

6

b) Válassz ki a fenti szópárok betűi közül:

– *egy rövid, egyjegyű mássalhangzót:* _____

– *egy rövid, kétjegyű mássalhangzót:* _____

– *egy rövid, magas magánhangzót:* _____

– *egy hosszú, mély magánhangzót:* _____

4

5. A helyesírási alapelvek

Írd be a megfelelő példákat a helyesírási alapelvek megnevezése mellé!

lámpa, látja, Kossuth, barátság, tollal, vonalzó, lyukas, meggyel

Kiejtés alapelve: _____

Szóelemzés alapelve: _____

Hagyomány alapelve: _____

Egyszerűsítés alapelve: _____

8	
---	--

6. Válaszolj a kérdésekre a megadott szavakkal!

Mivel?

sajt _____

könyv _____

toll _____

juh _____

8 _____

kg _____

kulcs _____

nap _____

Mivé?

jég _____

narancs _____

óriás _____

boszorkány _____

Mihez?

ez _____

ugyanaz _____

Nevezd meg, milyen helyesírási szabály érvényesült a leírt válaszaidban!

15	
----	--

7. Szótagolás. Írd le szótagolva A Pál utcai fiúk című regény egyik mondatának kiemelt szavait!

„A vörösingesek meglátták a fellobbanó világosságot, mely egy pillanatra az egész üvegházat kivilágította.”

4	
---	--

8. Betűrend

Készíts szótárt! Írd betűrendbe a következő szavakat!

búza, cipő, báb, baba, cipő, cukor, csillag, alma, beszéd, cserép, csépel, alap, ács, bimbó, cica

15	
----	--

9. Javítsd a hibát!

Móricz Zsigmond Rektor bácsi című elbeszélését olyan írógépen írták, amelyen nincs hosszú magánhangzó. Egészítsd ki az alábbi részletet a megfelelő ékezetekkel!

„En mar elsősztalyos koromtol kezdve dolgoztam a közmüveltsegefejlesztesen. Mar akkor ram bizta rektor bacsí a szomszedomnak, a csordas kisfianak tanitasat. En fogtam ököltre a kezet, s rajzoltam vele keservesen a betüt.”

22	
----	--

97	
----	--